

ITZULPENAK

Kristalezko saiakera¹

Anne CARSON

Euskaratzailea: Izaskun ETXEBESTE ZUBIZARRETA

[1] CARSON, Anne. (1995). *The Glass Essay*. In *Glass, Irony and God*. New York: New Directions Publishing Corporation.

NI

Ttak-ttak arinak entzuten ditut nire ametsean.
Gaua zilar-tantaka ari da
etxe atzean.
Goizaldeko lauretan, esnatu egin naiz. Gogoan dudala

irailean alde
egin zuen gizona.
Law zuen izena.

Komuneko ispiluan nire aurpegiak
arrasto zuriak ditu goitik behera.
Aurpegia garbitu eta ohera noa berriro.
Ama bisitatzera joango naiz bihar.

HURA

Iparraldeko otalur batean bizi da ama.
Bakarrik bizi da.
Udaberria labana bezala zabaltzen da han.
Trenez noa egun osoan, eta liburu asko daramatzat:

batzuk amarentzat, beste batzuk niretzat,
tartean *Emily Brontëren idazlan guztiak*.
Horixe da nire autore kuttunena.

Baita nire beldur handiena ere, eta hari buru egiteko asmotan noa.
Ama bisitatzen dudan aldiro
sentitzen dut Emily Brontë bihurtzen ari naizela,

nire bizitza bakartiaz inguratua otalur batez bezala,
nire gorputz ez-airosaz zingiradiak oinkatuz eraldatu-aire batez,
zeina aienatzen baitzait sukaldeko atetik sartu orduko.
Zein jaki falta dugu, Emily?

HIRU

Hiru emakume isil sukaldeko mahaian.
Amaren sukaldea iluna eta txikia da, baina leihotik hara
otalurra dago, izotzak paralizaturik.
Begiekin ikus ahal urrun hedatzen da

ordoki zabalean, zero zuri hits eta trinko bateraino.
Ama eta biok letxuga murtxikatzen ari gara astiro.
Sukaldeko erlojuak burrunba sor irregular bat ateratzen du,

minutuan behin jauzi egiten diona hamabiari.
Emilyren 216. or. dut zabalik azukre-ontziaren kontra,
baina, ezkutuka, amari begira nago.

Mila galdera iristen zaizkit begietara barrutik.
Ama bere letxuga aztertzen ari da.
Orria pasa dut 217.era.

«Sukaldea laster batean zeharkatzean, Hareton jo eta irauli dut,
hura ate parean ari zelarik txakurkume umealdi bat
aulki baten bizkarretik zintzilikatzen...»².

Guztiok kristalezko atmosfera batean hertsatu bagintuzte bezala da.
Inoizka, esaldi batek zeharkatzen du kristala.
Etxe atzeko lursailaren gaineko zergak. Meloi hau ez da ona,

ez da meloi garaia oraindik.
Herriko ile-apaintzaileak Jainkoa aurkitu zuen,
asteartero ixten du denda.
Saguak berriro ere eskuzatarren tiraderan.
Pikor txikiak. Ahozapien

izkina guztiak hozkatu dituzte; jakingo balute
zenbat balio duten gaur egun ahozapien.
Euria gauerako.

[2] Jatorrizkoan *Gailur Ekaiztsuak*-enak diren pasarteak hitzez hitz ekarri dira Irene Alda-sororen itzulpenetik (2017, Erein/Igela). (I. O., hau eta hurrengoak).

Euria biharko.

Piztu da berriz ere Filipinetako sumendi hori. Ez-dakit-zer
Anderson hil da ez Shirley ez

opera kantaria. Beltza.

Minbizia.

Ez zara barazkia jaten ari, ez al zaizu piperra gustatzen?

Leihotik hara, ttipi-ttapa ikusten ditut hosto iharrak zabaldian gaindi
eta pinu zoldaz orbaindurik elur metak.

Otalurraren erdi parean

lurrak behera egiten duen sakonune batean,
izotza zartatzen hasi da.

Estalkirik gabe, gora dator ur beltza

suminaren antzera gatzatuz. Ama hizketan hasi da bat-batean.

Psikoterapia horrek ez dizu on handirik egiten, ezta?

Ez duzu Law burutik kentzen.

Amak badu gauzak laburbiltzeko joera.

Sekula ez zuen Law oso gogoko izan,

baina bai nik gizon bat izatea eta bizitzan aurrera egitea.

Tira, bera jaso zalea da eta zu eman zalea, ongi aterako ahal da!,
hori besterik ez zuen esan ezagutu zuenean.

Eman eta jaso hitz hutsak ziren niretzat

garai hartan. Inoiz ez nintzen maitemindu ordura arte.

Gurpil bat maldan behera piririka joatea bezala zen.

Baina gaur, goizean goiz, ama lo zela

eta ni behean irakurtzen ari nintzela *Gailur Ekaiztsuak*-en pasarte hura
non Heathcliff saretari oraturik negar-malkotan baitago ekaizpean
Sartu! Sartu! esanez bere maite bihotzekoaren mamuari,

alfonbra gainean belaunikatu eta negarrari eraso diot neuk ere.

Badaki txakurkumeak nola urkatu

Emily horrek.

Ez da aspirina bat hartzea bezala, badakizu?, erantzun diot ahapeka.
Dolua prozesu luzea dela dio Haw doktoreak.
Beltzuri egin dit amak. Zer lortzen da

iragana harrotu behar horrekin?
A! —diot eskuak zabalduz—,
gailendu egiten naiz! Adi geratu natzaio begira.
Irribarre egin du. Halaxe da, bai.

WHACHER³

Whacher hitzak,
horrela idatzi ohi baitzuen Emilyk hitz hori,
nahasmendua eragin du.
Esaterako,

Shakespeare Head-eko edizioko
poema baten lehen lerroan paraturiko *Tell me, whether, is it winter?*⁴
horretan.
Whacher zen, ordea, hark idatzi zuena.

Behatzailea baitzen bera.
Behatu zien gizakiei eta Jainkoari, eta otalurreko haizeari eta gau zabalari.
Behatu zien begiei, izarrei, barrualdeari, kanpoaldeari, eguraldi-giroari.

Behatu zien denboraren mugei, hautsi zirelarik.
Behatu zion munduaren bihotz kaskarrari,
hura zabal-zabal zegoela.

Behatzaile izatea ez da aukerakoa.
Ez dago nora joanik horretatik ihesi,
ez mendi-erlantz bertara igotzeko; igerilari bat

ilunabarrez uretatik tantak astinduz irtetean
ura beste gabe barreiatzen den bezala.
Behatzaile izatea ez da, berez, kontu tristea edo alaia,

[3] Emily Brönteek *watcher* (hau da, “behatzaile”) hitzerako erabiltzen zuen idazkera hautatzen du Anne Carstonek atal honen izenburutzat.

[4] [Hau da:] *Esadazu negua denetz.*

nahiz hitz horiek darabiltzan Emilyk bere poemetan,
darabiltzan bezalaxe sexu-harremanen emozioak bere eleberrian,
eufemismo bidez hurbilduz behatze-lanari.

Ez du izenik, ordea.
Gardena da.
Zenbaitetan Zu⁵ deitzen dio.

«Emily solasgelan dago alfonbra eskuilatzen»,
idatzi zuen Charlotttek 1828an.
Asoziala zenez etxean ere,

eta ezgauza, kanpora menturatzen zenean, arrotzei bekoz beko
begiratzeko,
Emilyk biziera deserosoan iragan zituen
egunak eta urteak, biografoak asaldatzen dituen hustasunez beteak.

Halako bizitza triste eta endurtua, dio batek.
Interesik gabea, arrunta, desengainuak eta
etsipenak joa, dio beste batek.

Itsasturi handia zatekeen gizonezkoa izan balitz,
iradokitzen du hirugarren batek. Eta bitartean,
Emilyk alfonbran eskuilatzen jarraitzen zuen galdera hau:

Zergatik uko egin munduari.
Zu-rekin uztarturik zegoenarentzat,
erdizka osaturiko esaldi-halako bat izango zen mundua.

Baina badago tarte bat Emily otalur-ibilaldi batetik etxerakoan
«argi jainkotiar bat» aurpegian duela
oroitzen duen auzokoaren artean

eta bere bizi osoan lagunik ez zuela izan
dioskun ahizparen hitzen artean,
eta tarte horretatik lerratzen da

[5] *Thou*, hau da, Zu izenordain zaharkitua darabil Emily Brontëk Jainkoari zuzentzen zaionean.

arimatxo hura, haragi bizitan.
Ekaitz-txoriak itsas-arrasean bezala darama bere gila sakona,
guztien oharkabeen.

Ez zuen inork katigatu arimatxo nahasgabe hura.
Emilyk ez zuen izan ez adiskiderik, ez seme-alabarik,
ez sexu-harremanik, ez erlijiorik, ez ezkontzarik,
ez arrakastarik, ez soldatarik,
ez heriotzaren beldurrik. Bere bizi osoan

sei hilabetez lan egin zuen guztira (Halifaxeko eskola batean)
eta etxeko sofán hil zen neguko arratsalde bateko ordu bietan
hogeita hamaika urte zituela. Bere bizialdiko

ordu gehienak eman zituen alfonbra eskuilatzen,
otalurrean barrena paseatzen,
edo behatzen. Haren hitzetan,

bakea ematen omen zion horrek.
«Dena xuxen eta behar bezala, lau urte barru guztiok egotea
espero dugun gisa berean»,
idatzi zuen 1837an bere egunkarian.

Haren poesian, haatik, hasi eta buka oro da kartzela,
ziega, kaiola, burdin barra, brida, balazta, morroilo, girgilu,
oro leiho giltzatu, ate-marko estu, horma mintsu.

«Zer dela eta horrenbeste espantu?», galdetzen du kritikari batek.
Askatasuna nahi zuen. Ez al zuen izan, bada?
Familia-bizitza aski atsegingarria,

irudimen-bizitza guztiz atsegingarria: zer dela eta zalaparta hori guztia?
Zein zen giltzapeturik sentiarazten zuen
kaiola guretzat ikusezin hori?

Era askotara egon baitaiteke bat preso,
pentsatzen dut otalurrean urrats arinka nabilela.
Bazkalondoko ohitura dugu amak lo kuluxka egitea

eta ni paseatzera irtetea.

Zuhaitz urdin biluziek eta zur lixibatuzko zeru apirilekoak
barrena zizelkatzen didate argizko labanez.

Argi horren barneko zerbaitek haurtzarora narama:
bazkalondoko denbora geldiaren argia da,
noiz ere erlojuek tiki-taka baitagite

eta bihotzak ari baitira ixten
eta aitak irteten lanera itzultzeko
eta amak harraskaren kontra baitaude, buruan darabiltela

sekula esan gabeko zerbait.
Oroimen handiegia duzu,
esan dit amak berriki.

Zertarako atxiki hori guztia? Eta erantzun nion:
Non utziko dut, bada?
Hitz beste egin zuen, aireportuei buruzko kontu batera.

Izotz puskak lokatz bihurtzen ari dira nire inguruan
otalurrean aurrera egin ahala
eguzki zuritik itzuritako izpien epeletan.

Otalur bazterrean gure pinuak
murgil eta boga dabilta
beste nonbaitetik datorren haize kirritan.

Maitale bat galtzearen gauzarik latzena, beharbada,
urteko egunak errepikatzen ikustea da.
Iduri luke eskua murgil nezakeela

denboraren sakonean eta atera nezakeela
beste herrialde bateko iazko apirileko beroa
pilula urdin eta berdetan.

Sumatzen dut beste egun hura iragaten oraingo honen azpian
bideokasete zahar bat bezala: bagoaz bizkor muinoan gora
haren etxera azken bihurgunea hartuta, autoaren leihoan

ziztuan pasatzen dira limondo eta arrosondoan itzalak,
 irratia musika hedatuz doa, eta Law
 kantari, nire ezker eskua bere ezpainetara eramanez.

Law gela garai urdin batean bizi zen, eta itsasoa ikusten zuen handik.
 Denborak, bere kiribil gardenetan gaur nire azpitik igarotzean,
 oraindik ere ekartzen dit gela hartako telefonoaren soinua

eta urruneko trafikoarena eta leihopeko usoen
 urruna lasaiarena, eta Lawren ahotsarena esanez:
 Eder hori. Sumatzen dut eder haren bihotza

taupaka nirearen barruan, hura Lawren besoetan estutzen delarik
 gela garai urdinean...

Ez, diot ozen. Indarka jaitsi ditut besoak
 bat-batean ura bezain hotza eta lodia zaidan airean,

eta inarrosaldi batez eten da bideokasetea,
 kristalezko porta bat odol tanta baten azpian nola.
 Gelditu, jiratu eta haize kontra jarri naiz;

orain bortitz datorkit otalurrean gaindi.
 Lawk alde egin zuenean hain sentitu nintzen gaizki, non hilko
 nintzela uste izan bainuen.
 Ohikoa da hori sentitzea.

Meditazioa praktikatzeari ekin nion.
 Goizero esertzen nintzen lurrean sofa aurrean
 eta latinezko otoitz zaharren zatiak errezitatzen nituen.

De profundis clamavi ad te Domine.
 Goizero ikuspen bat etortzen zitzaidan.
 Apurka-apurka ulertu nuen nire arimaren irudi-kolpe soilak zirela.

Biluziak deitu nien.
 1. Biluzia. Emakume bat muino batean, bakarrik.
 Haize kontra dago.

Haize zakarra da, iparretik datorrena.
Emakumearen gorputzetik askatu diren haragi-dindirri eta -zerrenda
luzeak hegan
goiti daramatza haizeak, agerian utziz

zain, odol eta gihar hutsezko zutabe bat
mutu oihuka aho ezpaingabe batetik.
Min ematen dit hau idazteak,

ez naiz pertsona melodramatikoa.
Baina arima «tailer basa batean zizelkatzen» da,
Charlotte Brontëk *Gailur Ekaiztsuak*-i buruz dioenez.

Charlottek *Gailur Ekaiztsuak*-i egindako hitzaurrea publizista baten
maistralana da.

Sofaren besotik jauzi egitear dagoen eskorpioi bati
begiratzea saihesten duenaren antzera, Charlotte

irmo eta patxadaz mintzatzen da
Emilyren tailerreko gainerako altzariez: haren izaera
zorrotzaz («gizon bat baino sendoagoa, ume bat baino sinpleagoa»),

gaixotasun krudelaz («ezein hitzek adieraz ez dezakeen oinazea»),
borondatezko amaieraz («azkar hondoratu zen, asko presatu zen
gu uzteko»),
eta Emilyk bere burua erabat eskaintzeaz

ez ulertzeko ez kontrolatzeko gai ez zen sormen-proiektu bati,
zeinarenegatik ez baitu merezi laudorio edo gaitzespen gehiago
ahoa ireki izan balu baino

«tximista jariatzeko». Badoa eskorpioia astiro
sofa-besoan behera, Charlottek adeitsu
azaltzen digun bitartean zer tximista

eta zer bestelako ekaitzaldi espero ditzakegun
Emilyren atmosfera elektrikoan sartzerakoan.
«Ilundi sakoneko lastura bat» dugu zain bertan,

baina Emily ez da haren erantzule. Eragin baten pean zegoen Emily.
«Ez zekien zer egin zuen izaki horiek sortzerakoan»
dio Charlottek (Heathcliff, Earnshaw eta Catherineri buruz).

Era askotara egon baitaiteke bat preso.
Eskorpioiak jauzi arin bat egin, eta gure ezkerreko belaunean pausatu da,
Charlottek amaiera gisa zera dioenean: «ez zuen gupidarik bere
buruarekin».

Orobat dira gupidagabeak Gailurrak, Emilyk Ekaiztsu deritzenak
hango «egurats bizkortzailea»
eta «gainez gain dabilen ipar-haizea» direla eta.

Behatzeak ipar-haize batek nola birrintzen zuen otalurra,
aitaren etxea alde guztietatik inguratzen zuena,
hura errota-hareharri deiturikoaz eraikia izanik,

horrexek irakatsi zion Emilyri maitasunaz eta haren premiez
zekien guztia:
irakasbide latza, taxutzen duena haren pertsonaiek
elkar erabiltzeko duten modua. «Heathcliffi diodan maitasuna»,
dio Catherinek,

«lurpeko arroka betierekoen antzekoa da:
ageriko atsegin gutxiren iturri, baina beharrezkoa».
Beharrezkoa? Ohartu naiz eguzkia apaldu dela

eta biziagotzen ari dela arratsaldeko haizea.
Jiratu eta otalurra berriz zeharkatzeari ekin diot etxe aldera.
Zein inperatibo dira horiek,

Catherine eta Heathcliffen gisakoak elkarrekin eta bereiz
atxikitzen dituztenak, haizeak arroka goritara ufaturiko
poroak balira bezala, gero hura gogortzean

elkarren irismenetik kanpo geratuak? Zein premia klase da hori?
Iraileko gau ilun batez ikusi nuen Law azkenekoz.
Hasia zen udazkena,

hotz nituen belaunak arropa barruan.
Ilargi zati izoztu bat atera zen.
Nire egongelan mintzatu zitzaidan, zutik,

begiratu ere egin gabe. Ez dut nahikoa zurrunbilo sentitzen,
hori esan zuen bost urteko gure maitasunari buruz.
Bihotza bitan zatitzen nabaritu nuen bularrean

eta erdi bakoitza bereiz aldentzen. Ordurako hain nengoen hotzak hilik
ezen erretzea bezala baitzen. Eskua luzatu nuen
berea ukitzeko. Atzera egin zuen berak.

Ez dizut sexu gogorik erakutsi nahi, esan zuen. Zentzugabea bihurtu
zen dena.

Baina niri begira zegoen orain.
Bai, esan nuen, eta erantzten hasi nintzen.

Zentzugabea bihurtu zen dena. Biluztean
bizkarra eman nion, gustuko duelako atzealdea.
Gainean jarri zitzaidan.

Maitasunaz eta haren premiez dakidan guztia
momentu hartantxe ikasi nuen,
neure burua topatu nuenean

popatxo gorri gorria bultzatzen, babuino batek bezala,
jada maite ez ninduen gizon baten kontra.
Ez nuen gune bakar bat ere buruan

ekintza horrek asaldatu gabekorik, ez ere atalik gorputzean
bestela jokatu ahal izango zuenik.
Baina buruaz eta gorputzaz mintzatzea auziari itzuri egitea da.

Arima da leku hura, non,
gorputzaren eta buruaren artean hertsaturik hareharrizko gainazal
baten gisan,
birrintzen baitoa premia hori.

Arimari egon nintzaion adi gau hartan guztian.
 Law nirekin geratu zen.
 Tapakien gainean etzanda egon ginen, gau hura ez balitz bezala
 loaren eta denboraren erreinukoa,

elkar laztanduz eta geuk sorturiko hizkuntzan elkarri kantatuz,
 lehen izan ohi ginen umeen gisan.
 Zerua eta Infernua bat etorri ziren gau hartan,

Emilyk esango lukeenez. Larrutan egiten saiatu ginen
 baina Law bigun geratzen zen, pozik egonagatik. Ni behin eta berriro
 iritsi nintzen, buruargitasuna metatuz aldiko,

eta azkenerako sabaitik gertu flotatzen nenbilen goietan, handik begira
 ohean besarkaturik zeutzan bi arimeiz,
 inguruan muga hilgarriak

ageri zituztela, mapa bateko lerroak iduri.
 Sakontzen ikusi nituen lerrook.
 Lawk goizean egin zuen alde.

Hotz handia egiten du
 apirileko haize zabal zakarrean ibiltzean.
 Urteko garai honetan ez da eguzki-sartzerik,
 argian gorabehera zenbait eta ondoren moteltzen joate bat baino ez.

SUKALDEA

Hezur bat bezain bare dago sukaldea sartu naizenean.
 Zarata bat ere ez dator etxe barrutik.
 Apur batez itxaron
 eta hozkailua ireki dut.

Espazio-ontzi baten distiraz, nahasmendu hotza dario.
 Bakarrik bizi da ama eta gutxi jaten du, baina gainezka du beti hozkailua.
 Zilar-paperean bilduriko gabon-tarta kondarrez

eta farmaziako botika-ontziz eraturiko antolaketa artetsu baten azpitik
 jogurt potoa atera ondoren,
 hozkailuko atea itxi dut. Ilunabar urdinkara batek

betetzen du gela, itsaso bat beheranzkoan nola.
Harraskaren kontra jarri naiz.
Esnekiak dira nire jaki gogokoena

eta nahiago dut bakarrik jan. Ez dakit zergatik.
Behin maiatz-kanta hau entzun nien neskato batzuei:

Jaki-tokian Violante
ardi-hezur marraskan.
Nola zuen marraskatzen
nola atzaparkatzen
inork ez ikustean.

Neskatoak dira krudelenak beren artean.
Emily Brontëren gisako bati,
gorputzez emakume izanagatik bizi osoan neska gelditu zen hari,

zirritu guztietan metatu zitzaion krudelkeria, udaberriko elurraren
gisan.

Ikus dezakegu hartaz libratzen dela aldizka
alfonbra eskuilatzeko keinu bera erabiliz.

Hitz egin ezazu berarekin, eta hebain ezazu gerol,
hori izan zen aitari emandako agindua (sei urterekin)
anaia Branwell zela-eta.

Eta hamalau zituela zakur amorratu batek hozka egin zionean,
urrats handian (diotenez)
sukaldera sartu, eta berogailu atzetik kurrika gori-goriak hartuta
besoan ezarri omen zituen berehala.

Heathcliffen kauterizazioa gehiago luzatu zen.
Hogeita hamar urtetik gora, eleberriko denboran,
hasi apirileko arrats hartan, sukaldeko atzeko atetik ihes eginez
otalurrean desagertzen den hartan

ustekabez entzun zuelako Chaterineren esaldi erdi bat
(«Orain apalgarria litzateke Heathcliffekin ezkontzea»),
eta beste goiz euritsu hartara arte,

noiz ere zerbitzariak hilik topatzen baitu zurrun eta irria ezpainetan
Gailur Ekaiztsuak-eko goiko solairuko bere ohe blaituan.
Oinazearen deabru bat da Heathcliff.

Sukaldean geratu izan balitz
Chaterineren beste esaldi erdia entzuteko lain
(«beraz, hark ez du inoiz jakin behar zenbat maite dudan»),

Heathcliff aske geratuko zen.
Baina Emilyk bazekien deabru bat nola harrapatu.
Barnean sartu zion Heathcliffi, arima baten ordez,

Catherine haren nerbio-sistemagandik hotz eta jarraituki aldentzea,
mutilak arnasa hartzen edo iritziz mudatzen zuen aldiro.
Emilyk loria garai guztiak erdizkatu zizkion

sukaldean zabalik utzitako atearekin.
Ez zait arrotza erdizkako bizitza hori.
Baina hor bada zerbait gehiago.

Heathcliffen desesperazio sexualaren jatorria
ez zegoen Emily Brontëk bizi izandako zerbaitengan,
dakigula. Galdera hura,

gizaki bat oinazearen deabru bihurtzeko behar diren krudelkeria
barrendu urteei dagokiona,
su-argi goxoko sukalde batean otu zitzaion Emilyri
(*kichin*, haren idazkeran, *kitchenen* ordez), non bera

eta Charlotte eta Anne elkarrekin patatak zuritzen aritzen baitziren
eta istorioak asmatzen, Keeper etxe-zakur zaharra oinetan zutela.
Bada pasarte bat

1839an idatzi zuen poema batean
(*Gailur Ekaiztsuak* baino sei urte lehenago), honela dioena:

Burdinazko gizon hura jaio zen nire antzeko
eta izan zen behinola mutil gorria.
Haurtzaroan zuen naski sentituko
udako zeru batek eragin loria.

Nor da burdinazko gizon hori?
Amaren ahotsa sartu zait tartera,
sofan etzanik dagoen aldameneko gelatik.

Zu al zara, laztana?
Bai, ama.
Zergatik ez duzu argia pizten?

Sukaldeko leihotik ikusten dut apirileko eguzki altzairukara
azken printza hori hotzak iltzatzen
zilar arrezko zeruan.
Ados, ama. Zer dago afaltzeko?

ASKATASUNA

Askatasunak esanahi ezberdina du batzuentzat eta besteentzat.
Sekula ez dut maite izan goizean ohean geratzea.
Lawk, bai, maite zuen.
Amak ere maite du.

Nik, aldiz, begietan jo orduko atera nahi izaten dut goizeko argira,
otalurrean ibiltzera
esna dagoen ororen lehen nabigatze hotzeko korronte urdinetan.

Ama entzuten dut aldameneko gelan jiratzen eta hasperen egiten
eta barnago sartzen.
Mairidire-kaiola kirastutik zangoak libratu
eta aske naiz.

Kanpoan, otalurrean, distiratsu eta gogor dago dena, gaueko
izotzaldiaren ostean.
Argia zuzen sartzen da jelatik zeru goieneko zulo urdin batera.
Lokatz hormatua kraskatu egiten da oinpean. Hots horrek

atzera amilarazi nau gaur goizeko
esnaerako ametsean:
gau osoko amets gozo horietako bat, non Lawren

besoetan bainago orratza uretan bezala; ahalegin fisikoa egin behar dut
zeta zurizko haren eskuetatik libratzeko
ametsezko nire aldaketan behera irristan doazelarik. Jiratu

eta haize kontra jarri
 eta lasterka hasi naiz.
 Iratxoak, deabruak eta herioa datozkit atzetik segika.

Lawk alde egin ondoko egun eta hilabeteetan
 iruditzen zitzaidan zerua erauzi zutela nire bizitzatik.
 Ez nuen inoiz ere aterperik izango ontasunean.

Lazgarria izan zen ikustea nola bihurtzen zen
 Lawren eta nire arteko maitasuna elkarren irritsean hozkaka dabiltzan
 bi animaliairen arteko borroka, baina beste gose mota bat asetzeko.

Agian hori da jendeak jatorrizko bekatutzat hartzen duena,
 pentsatu nuen.
 Baina zein maitasun izan zitekeen, orduan, haren aurretikoa?
 Zer da aurretikoa?

Zer da maitasuna?
 Nire galderak ez ziren originalak.
 Eta nik ere ez nituen erantzun.

Meditazioa egiten nuen goizetan
 nire arima bakartuaren ikuspen biluzi bat agertzen zitzaidan,
 ez maitasunaren eta gorrotoaren misterio konplexuak.

Baina Biluziek garbi diraute oraindik nire gogoan,
 gaeuz esekilekuan izozturiko gobada-piezak bezain.
 Hamahiru izan ziren orotara.

2. Biluzia. Emakume bat arantzazko kaiola batean preso.
 Arantza handi eta distiratsuak dira, marroiak orban beltzekin,
 eta emakumea batera eta bestera dabil

zutik egon ezinik.
 3. Biluzia. Emakume bat, bekokian arantza handi bat ezarria duena.
 Bi eskuez oratzen du

indarka ateratzeko eginahaletan.
 4. Biluzia. Emakume bat paisaia suntsitu batean
 hondoa gorritz argizaturik, Jeronimo Bosch-enetan bezala.

Demoniozko tramankulu batek estaltzen dizkio burua eta soingaina,
karramarro baten erdiz gorako zatia iduri.
Jertsea erantzeko bezala besoak gurutzaturik

emakumea gogor ari da karramarroa ateratzeko ahaleginetan.
Garaitu horretan hasi nintzen
Biluziei buruz hizketan

Haw doktore andrearekin. Hala esan zidan:
Irudi beldurgarri horiek ikusten dituzunean, zergatik eusten diezu?
Zergatik jarraitu begira? Zergatik ez

alde egin? Txundituta nengoen.
Alde egin, nora? esan nion.
Galdera ona iruditzen zait oraindik ere.

Baina dagoeneko zabaldu du eguna erabat, eta apirileko argi gazte
bitxi bat
ari da otalurra esne urrekarak blaitzen.
Erdi parera iritsi naiz,

lurrak behera egin eta ur zingiratsuz betetzen den sakonunera.
Izoztua dago ura.
Otalur bizitzaren gau-portaera leiar beltz trinko batean harrapatu-
rik.

Belarrek eraturiko apaindura urrekara zenbait ageri dira belztasunaren
sakonean.

Lau haltz-enbor larrutu goititzen dira bertatik
eta kulunkatzen aire urdinean. Enbor bakoitza

barnatzen den gunetik zilarrezko presio-mapa bat hedatzen du izotzak:
milaka arrakala fin-fin argiaren zuria atzitzen,
aurpegi kartzelatu batek

burdin barren artetik irribarreak atzitzen dituen gisa berean.
Emily Brontëk badu poema bat, zeinean hala baitio emakume
preso batek:

Esperantzaren mezulari bat datorkit gauero,
eskainiz, bizitza labur baten truke, betiko Askatasuna.

Zer Askatasun klase ote da hori.
Haren kritiko eta iruzkingileek diote heriotzaz ari dela
edo heriotzaren iragarle den irudipenezko bizipen batez.

Emilyren presondegizat jotzen dituzte
hemeretzigarren mendeko bizimoduak elizgizon baten alaba bati
ezarririko mugak
ipar Ingalaterrako otalur hotz bateko

parrokia urrun batean.
Erenagatu egiten ditu hark preso-bizitzari egozten dizkion muturreko
baldintzek.
«Brontëren lan askotxotan,

autodramatizazioak eta itxurakeriak
melodrama melenga bihurtzeko zorian jartzen ditu poema hauek»,
dio batek. Beste batek

haren mundu gatibatuaren «kartoi hutsa» aipatzen du.
Nire psikoterapeutari Biluziak kontatzeari utzi nion
ohartu nintzenean ez nuela erantzunik haren galderarentzat:

Zergatik jarraitu begira?
Batzuek begiratu egiten dute, hori da esan dezakedan guztia.
Ez dago beste inora joaterik,

ez mendi-erlantzik bertara igotzeko.
Hori azal niezaioke agian une egokia topatzen badut,
berezi samarra den ahizpa batekin egingo nukeen gisan.

«Denborak eta eskarmentuak soilik molda zezaketen gogo hura:
ez zegoen irekia beste adimen batzuen eraginari»,
idatzi zuen Charlottek Emilyri buruz.

Zer solasaldi klase izaten ote zituzten haiek biek
apaizetxeko gosari garaian.
«Ahizpa Emily

barrenkoia zen izaeraz», azpimarratzen du Charlottek,
«haren buruaren eta sentimenduen zokondoetan,
hurbilen eta maiteen zituenak ere ez zitezkeen sar

inpunitatez, baimenik gabe...». Ugariak ziren zokondoak.
1845eko udazken egun batez, diosku Charlottek,
«poema-liburu baten eskuizkribu bat topatu nuen ustekabeen ahizpa
Emilyren idazkerarekin».

Koaderno txiki bat zen (10 x 15)
azal gorri ilunean 6d. markaturik zuena
eta barnean 44 poema Emilyren letra txikitxoan idatziak.

Charlottek bazekien Emilyk olerkiak idazten zituela
baina «txunditua baino txundituago» geratu zen haien kalitatearekin.
«Ez da inondik ere emakumeek idatzi ohi duten poesiaren gisakoa».

Beste txundidura bat zuen zain Charlottek Emilyren eleberria
irakurtzean,
hizkuntzaren gordinagatik, batez ere.
Arretaz arakutzen du zokondo hori

Gailur Ekaiztsuak-i eginiko hitzaurrean.
«Irakurle askok eta askok, berebat, biziki sufrituko dute
letra guztiez idatzirik ageri direlako

lan honen orrialdeetan zenbait hitz,
usaiaz lehen eta azken letraz soilik adierazten zirenak, zuriune batek
betetzen zuela tartea».

Tira, definizio bat baino gehiago ditu Askatasunak.
Maitasuna askatasuna da, Lawk gogoko zuen hori esatea.
Areago hartzen nuen guraritzat gogoetatzat baino,

eta gaiaz beste egiten nuen.
Zuriuneak ez dira esanahirik gabekoak, ordea.
Charlottek dioenez,

«Jende biraogile eta bortitzaren solasa apaindu ohi duten
gordinkeriak letra bakarrez iradokitzeko jardun hori,
asmo onenarekin egina bada ere,

jokabide hutsal eta alferrikakoa begitantzen zait.
Ez diot antzematen zer onura dakarren —zer sentipen saihesten duen—
zer beldur ezkututzen duen».

Etorri bidetik itzultzeari ekin diot otalurrean barrena,
 etxe aldera eta gosari aldera.
 Bi noranzkoko ibilbidea da

esan gabekoaren hizkuntzarena. *Emily Brontëren idazlan guztiak* liburuko
 nire orrialde gogokoenak
 amaierako oharrak dira,

jasotzen baitituzte Charlottek Emilyren olerkiei
 eginiko moldaketa txikiak
 hura hil ondoan argitaratzeko editatu zituenean.
 «*Kartzela kementsuenentzat* [Emilyk idatzi bezala], *nobleenentzat* aldatuta
 Charlottek».

HEROI

Amak ogi txigortua murtxikatzeko eragatik esan dezaket
 gau ona pasatu duen
 eta kontu alai bat esatera doan
 ala ez.

Ez.
 Plater ertzean utzi du ogi txigortua.
 Badakizu itxi ditzakezula gela horretako errezelak, hasi zait.

Gure arteko eztabaida zaharrenetakoari buruzko erreferentzia kodetua
 da hori,
 Bizitzako Arauak deitzen diedan sailekoa.
 Amak beti ongi ixten ditu bere gelako errezelak lotara joan aurretik.

Nik ahalik zabalen uzten ditut neureak.
 Dena ikustea gustatzen zait, diot.
 Zer dago, bada, ikusteko?

Ilargia. Airea. Egunsentia.
 Argi hori guztia aurpegian goizez. Esnatu egiten zaitu.
 Gogoko dut esnatzea.

Honetara ezkerre, delta batera iritsi da errezen eztabaida
 eta hiru ubideetako batetik egin dezake aurrera.
 Zuk Behar Duzuna Da Gau Batez Lo Zerraldo Egitea ubidea da bat,

Aita Bezain Egoskorra ubidea da bestea,
eta ausazko ubidea, bestea.
Beste ogi txigortu bat?, bota dut bortizki, aulkia atzera bultzatuz.

Emakume horiek!, dio amak, eztarria suminez lazturik.
Ausazko ubidea hautatu du amak.
Emakumeak?

Bortxaketez kexaka etengabe.
Mahats-marmeladaren ondoan dagoen atzoko egunkaria
hatz haserre batez kolpekatzen ari dela ikusten dut.

Lehen orrialdeak kronika labur bat dakar
Emakumeen Nazioarteko Egunaren aldeko mitin bati buruz.
Eman al diozu begiratu bat Sears-en udako katalogoari?

Ez.
Bueno, bueno... lotsagarria da! Bainujantzi horiek...
honainoko labur-laburrak! (hatzez markatzen du). Ez da harritzekoa!

Zer esaten ari zara, emakumeek bortxatuak izatea merezi dutela
Sears-ek tanga itxurako bainujantziak
iragartzen dituelako? Ama, benetan ari al zara?

Tira, baten batena izango da errua.
Zergatik dira emakumeak gizonaen desiraren errudun?
Ahots ozenez ari naiz.
A!, ikusten dut Haietako bat zarela.

Zeinetako bat? Ahots oso ozenez ari naiz. Amak are ozenagotzen du
berea.
Eta zer demontre egin zenuen iazko bainujantzi txiki harekin,
berde harekin?
Oso dotore geratzen zitzaizun.

Garaiera oso altutik jausi zait gainera egia hauskor hau:
ama beldur da.
Laurogei urte beteko ditu udan.

Txabusina urdinean nabarmentzen zaizkion sorbalda estu konkortuek
gogora dakarkidate Emily Brontëren belatz txikia, Heroi,
zeinari hirugihar zatiak ematen baitzizkion sukaldeko mahaian,
Charlotte inguruan ez zebilenean.

Orduan, ama, joango al gara gaur —txigorgailuari gora eragin
eta ogi beltz xerra beroa jaurti diot emeki plater gainera—
aita bisitatzeraz? Bekozko beltzez begiratu dio sukaldeko erlojuari.

Hamaiketan atera eta laurak aldera etxean?, jarraitu dut.
Ihurtzi zakarrez ari da ogia gurineztatzen.
Gure kodeetan, isiltasuna baiezkkoa da. Aldameneko gelan sartu naiz
taxiari deitzera.

Aita gaixo kronikoentzako ospitale batean bizi da
hemendik 80 kilometro ingurura.
Dementia mota bat du,

ezaugarri dituen bi aldaketa patologiko mota
Alois Alzheimerrek lehenengoz deskribatuak 1907an.
Bata, garuneko ehunean

formazio esferiko bat agertzea, plaka neuritiko deritzona
eta, funtsean, burmuineko zelula endekatuz osatua dena.
Bestea, haril neurofibrilarrak

kortexean eta hipokanpoan.
Ez da ezagutzen ez kausarik ez sendabiderik.
Ama astean behin joaten zaio bisitatzeraz taxiz

azken bost urtean.
Onean eta gaitzean izaten da ezkontza, dio amak,
eta honako hau da gaitza.

Ordubete inguru geroago taxian goaz
herri-bide hutsetan zehar ziztuan hirirantz.
Apirileko argia alarma bat bezain bizia da.

Objektuak gurutzatu ahala, bat-batean ematen du haietako bakoitza
bere itzalaren gainean kokatua dagoela.
Nahiago nuke argitasun hau neurekin eramaterik banu

ospitalera, non bereizketek joera baitute berdintzeko eta bateratzeko.
Nahiago nuke goxoago izan banintz aitarekin hura zoratu aurretik.
Horra hor nire bi gurariak.

Zaila da dementziaren hastapena topatzea.
Gogoan dut arrats bat duela hamar bat urte
harekin telefonoz ari nintzena.

Igande arratsa zen, neguan.
Entzun nuen nola izuak hartzen zituen haren esaldiak.
Hasten zuen esaldi bat... eguraldiari buruz, desbideratzen zen,
beste bat hasten zuen.
Nire onetik atera ninduen galdurik sumatzeak;

nire aita garai eta itzaltsua, Bigarren Mundu Gerrako pilotu ohia!
Gupidagabe ariarazi ninduen horrek.
Bazter geratu nintzen solasetik,

itzulbiraka helduleku bila nola zebilen begira,
nik bat bera ere eskaini gabe,
eta elur-jausi bat gainera mantso etorrita bezala jabetu nintzen

ez zuela arrastorik ere norekin ari zen.
Askoz hotz handiagoa gaur, uste dut...
haren ahotsa isiltasunean barnatu zen, eta eten,

elurpean.
Isilaldi luze bat gertatu zen elurrak biok estali bitartean.
Tira, ez zaitut berantarazi nahi,

bota zuen argialdi-kolpe presatu batez, lurra begizatuz bezala.
Gabon pasa esango dizut,
ez dizut faktura garestitu nahi. Agur.

Agur.
Agur. Nor zara?
Markatze tonuari erantzun nion.

Ospitalean, leiho handi bat eta konbinazio-sarraila (5-25-3)
dituen ate bat gurutzatu ostean,
korridore arrosa luzeak zeharkatu ditugu

mendebaldeko hegaleraino, han baitaude gaixo kronikoak.
Hegal bakoitzak du bere izena.
Urrezko Gure Milia da kronikoena

nahiz amak nahiago duen Azken Itzulia deitu.
Paretari loturiko besaulki batean dago aita, uhal batez estekatua,
beste pertsona estekatu batzuk hainbat angelutan okerturik dauden
gela batean.

Aita da gutxien okertzen dena, harro nago aitaz.
Kaixo aita zer moduz?
Irribarrea edo amorru-keinua izan litekeen batek printzatu dio aurpegia,

eta, niri jaramonik egin gabe, purrustada-segida bat igorri du airera.
Amak aitaren esku gainean jarri du berea.
Kaixo laztana, esan dio. Aitak kendu egin du eskua, zakar. Eseri egin gara.

Eguzki-izpiak turrustan gelan barrena.
Eraman dizkion gauzak poltsatik ateratzen hasi da ama:
mahatsa, tapioka opilak, mendazko gozokiak.

Aita gogor ari zaio erasiaka gure arteko airean dagoen norbaiti.
Berak bakarrik ezagutzen duen hizkuntza bat darabil,
marrumaz, silabaz eta bat-bateko eskari burugabez osatua.

Noizbehinka esapide zaharren bat azaleratzen da uhin artetik,
Bai zera! edo Urte askoan!...,
baina benetako esaldirik ez

duela hiru urte baino atzeragotik hona.
Ohartzen naiz belzten ari zaizkiola hortzak.
Nola garbitzen ote zaizkie hortzak zoroei.

Aitak ongi zaintzen zituen hortzak beti. Begiak jaso ditu amak.
Askotan gogoeta beraren erdi bana egiten dugu amak eta biok.
Oroitzen al zara txotx erreztatu hartaz,

Londresen egon zinen udan Harrodsetik bidali zenionaz?, galdetu dit.
Bai, auskalo non ote dagoen.
Bainugelan egon behar du nonbait ere.

Ama mahats-aleak ematen ari zaio banan-banan.
Behin eta berriz itzurtzen dira aitaren hatz handi eta zurrunen artetik.
Gizon handia zen lehen, metro eta laurogeitik gorakoa, eta sendoa,

baina ospitalera etorri zenetik hezur hutseraino uzkurtu zaio gorputza,
salbu eskuak. Eskuek hazten jarraitzen dute.
Haietako bakoitza, orain Van Goghen bota bana bezain handi,

baldar dabil mahatsen atzetik aitaren magalean.
Baina hara non nigana itzuli eta bota didan orain silaba urgente
parrastada bat
nota altu batean amaitua: zain dago,

eta begira-begira dut. Begirada galdetzaile hori.
Bekain bat goraturik.
Argazki bat dut itsatsia etxeko hozkailuan.

Bigarren Mundu Gerrako aitaren eskifaia ikusten da hegazkin aurrean
posatzen.
Eskuak atzean tinko, zangoak zabal-zabal,
kokotsak aurrera.

Soinean pilotu-jantzi lodikoteak
eta larruzko tirante zabalak hankarte inguruan estu tenkataturik.
Erdi itxiak dituzte begiak 1942ko neguko eguzki dirdaitsuaren eraginez.

Egunsentia da.
Frantziara abiatzera doaz Doverretik.
Aita da, ezker-ezkerrean, pilotuetan luzeena,

jantziaren lepoa jaso,
bekain bat goraturik.
Itzalik gabeko argiak hilezkor itxura ematen dio,

sekula gehiago negar egingo ez duenaren irudia, inondik ere.
Aurpegira begira dut oraindik.
Zabaldu aleroiak!, egin dut oihu.
Piztu zaio istant batez bere irribarre ilun hori, eta itzali zaio pospolo
baten antzera.

GORI

Ilargite urdin bizi-bizia zero pikoan behera.
Lasterregi esnatu naiz txakurkume urkatuak dauden soto batetik,
begiak iluntasunean sarturik.
Haztamuka

eta astiro,
ezaguerak ordezten ditu burdin barrak.
Amets-hondarrak eta likido suminduak

beherantz jariatzen dira neure erdiguneraino.
Suminezko ametsak betetzen dituzte gehienetan nire gauak orain.
Ohikoa da maitasuna galdu ondoren;

urдина, beltza eta gorria kraterra zartarazten.
Interesatzen zait sumina.
Hura eskalatuz noa iturburuaren bila.

Ohean esna dagoen emakume adindu bati buruzkoa zen ametsa.
Haren gainean kablez konektaturiko bonbilla-sistema baten bidez
kontrolatzen du etxea.
Etengailu beltz txiki bat du kable bakoitzak.

Banan-banan etengailuek uko egiten diote bonbillak pizteari.
Eman eta eman ari da bera,
aldiro haziz doakion sumin oso biziz.

Orduan ohetik jaikitzen da
gainerako logelak sareten artetik zelatatzera.
Isilean daude logelak, distiratsu argiztatuak

eta altzari eskergaz beteak, zeinen azpian kukutzen baitira
izaki txiki batzuk, ez erabat katu ez erabat arratoi,
beren baraila gorri meharrak miazkatzen

denboraren zamak gaina harturik.
Ederra izan nahi dut berriro, xuxurlatu du emakumeak,
baina logela sobera argiztatuek tik-tak dagite huts-hutsik

transatlantiko abandonatu baten antzera, eta emakumearen atzetik
farfar-soinu bat dator orain ilunpean.
Blai dut pijama.

Suminak nigan bidaiatzen du, gainerako guztia bazterreratzen du
nire bihotzean,
turrustaka hedatuz hodietan.
Gauero esnatzen nau sumin horrek,

ohea blaitua,
estira bizizko kutxa niri zartakoka, mugitzen naizen aldera mugitzen
naizela.
Justizia nahi dut. Zarta.

Azalpen bat nahi dut. Zarta.
Madarikatu nahi dut beti maiteko zaitut esan zidan adiskide faltsua.
Zarta.
Besoa luzatu eta gau-mahaiko argia piztu dut. Gauak jauzi egin du

leihotik eta otalurrean barrena joan da.
Ohean etzanda nago, argiaren dardara belarrietan entzunez
eta biraoetan pentsatzen.

Emily Brontë ona zen birao egiten.
Desleialtasuna, amodio zapuztua eta aldaketaren mindura izugarria
etengabeko gaiak dira haren poesian.

Ongi da, laztana, maitatu nauzu ordainetan!
Baina baldin bada Jainkorik goietan
beso indartsuko, haren hitza dena egiazko,
infernuak zure arima ere du urratuko!

Landuak dira biraoak:

Zoaz, Engainaria, zoaz! Nire eskuari dario bustia;
odola isuriz doa nire bihotza, erosi asmoz... ahazteko grazia!
O, itzuliko ahal dio bihotz galdu honek, itzuli zureari, hara,
nire gainbehera iluna goibeltzen duen minduraren hamarrena.

Baina ez diote bakerik ekartzen:

Hitz alferrak, eldarnio alferrak! Ez da entzungo nauen belarririk;
aire hutsean dagite nire birao sukartsuek durundi...

Nire ariman menderakaitz, Tiranoak gobernatzen nau oraindik.
Bizia makurtzen da nire agintera, baina *Maitasuna* ezin hil!

Misterio bat da haren sumina.
Galdera asko sortzen zaizkit
ikustean zein erdeinu hotz-ohartiaz tratatzen duen maitasuna

etxetik ia inoiz atera gabeko batek
«ez bada elizara joateko edo muinoetan paseatzeko»
(Charlottetek dioskunez) eta Haworth-eko herritarrekin

harreman handiagoa ez zuen batek
duena baino «moja batek
komentu-ataritik tarteka pasatzen diren nekazariekin».

Nola iritsi zen Emily gizakiengan fedea galtzera?
Miresten zituen haien dialektoak, ikertzen haien genealogiak,
«baina oso bakanka gurutzatzen zuen hitzik haiekin».

Izaera barnerakoiak eragozten zion bostekoa luzatzea otalurrean
topatzen zuen edonori.
Zer zekien Emilyk maitale arteko gezurrez edo gizakien leialtasun
aldaberaz?
Biografoen artean

bada bat susmatzen duena haur batez erditu zela edo haurra galdu zuela
Halifaxeko sei hilabeteko egonaldian,
baina ez da gertaera horren inolako frogarik

eta gehienen iritzian Emilyk ez zuen gizonik ukitu bere hogeita hamaika
urteetan.
Topiko sexistaz landa,
gehiago makurtzen naiz

Gailur Ekaiztsuak irakurtzera trinko metaturiko mendeku-ekintza gisa
bizitzak Emilyri ukatu zion guztiagatik.

Baina azalpen sakonago baterako zantzuak eskaintzen ditu poesiak.

Sumina, zenbait emakumerentzat, jaidura-halako bat balitz bezala.
Hotzikara eragiten du gogoeta horrek.

Bihotza hilik dago haurtzarotik.
Ez du lanturik jo gorputza abandonatzeagatik.

Bat-batean hoztuta, eskua luzatu eta kokotseraino jaso dut tapakia.
Nirea ez da suminerako jaidura.
Badakit zein den neurearen sorburua.

Txundigarria da, besteak ez bezalako unea da
zure maitalea azaldu eta esaten dizuna jada ez zaitut maite.
Lanpara itzali, eta ahoz gora geratu naiz

Emilyren arima gazte hotzean pentsatzen.
Non hasten da federik eza?
Gazte nintzenean

baziren ziurtasun mailak.
Esan nezakeen: bai, badakit bi esku ditudala.
Gero egun batez esnatu nintzen planeta batean non eskuak desagertzen
baitzaizkio tarteka jendeari.

Aldameneko gelatik entzuten dut ama mugitzen, hasperen egiten
eta berriro
lotarako bidean jartzen.
Leihotik hara ilargia ez da kartilago zilarkara puska hotz bat besterik,
zeruan lausotuz doazen hodei-multzo artean sartua.

Ilunpean dute ostatu gure gonbidatuek, murmurikatu nuen,
ziega barrura begira...

ZU

Haren bakardadeari buruzko afera geratzen zait oraindik.
 Eta nahiago dut geroratu.
 Goiza da.

Argi liluratu bat ari da hedatzen otalurrean iparretik ekialdera.
 Argi horretan sartuta noa.
 Jainkoa tartean jartzea da bakardadea saihesteko modu bat.

Emilyk gisa horretako harreman bat zuen berak Zu deritzon norbaitekin.
 Haren deskripzioaren arabera, Zu-k esna ematen du gau osoa,
 Emilyk berak bezala,
 eta aparteko boterez beterik dago.

Zuk Emily gorteatzen du gaueko haizeak dakarren ahots batez.
 Zuk eta Emilyk elkar baldintzatzen dute iluntasunean,
 aldi berean hurbil eta urrun egotera jostatuz.

«Bat eta bera ginela frogatzen zuen» samurtasun batez mintzo da Emily.
 Egonezina sortzen dit emakumezkoen esperientzia erlijiosoaren
 konpentsazio-ereduak, eta halere,
 ez da dudarik

atsegina litzatekeela adiskide bat izatea hari gauean kontuak esateko
 sexuaren ordainsari negargarria pagatu beharrik gabe.
 Umekeria da burutapen hau, badakit.

Nire heziketak, onar dezadan, hutsune ugari izan du.
 Gizon-emakumeen arteko harremanen oinarritzko arauak
 atmosferikoki irakasten ziren gure familian,

debekatua zegoen zuzenean aipatzea.
 Gogoan dut autoaren atzeko eserlekuan nengoen igande bat.
 Aita aurrekoan.

Etxeko sarbidean ginen amaren zain,
 eta hura hegaleko kantoitik azaldu
 eta kopilotuaren atetik sartu zen

soinean Chanel traje hori bat eta takoi altuko oinetako beltzak jantzita.
Aitak zehar-begiratu bota zion.

Zango puska ederra daramazu gaur agerian, ama, esan zion,

niri (hamaika urte) arraroa egin zitzaidan ahots batez.
Amaren buru atzeari begira geratu nintzen, hark zer esango zain.
Haren erantzunak argituko zidan guztia.

Baina barre besterik ez zuen egin, osoro sokaz inguraturiko
barre bitxi bat.

Uda hartan, aurrerago, barre hura alderatu nuen
eskaileretan gora nindoala entzundako beste barre batekin.

Telefonoz ari zen ama sukaldean.

Tira, emakume bat gehienetan zoriontsu askoa izan daiteke
masailean emandako musu batekin, baina BADAIZU GIZONAK
NOLAKOAK DIREN,

zioen. Barre.

Sokak ez, arantzak.

Iritsi naiz otalurraren erdi parera,

lurra sakon zingiratsu batera beheratzen den gunera.

Zingirako ura erabat hormaturik dago.

Belar-izpi urrekara zenbait

irarri dira

izotzaren azpialdean, mezuak iduri.

Etorriko naiz zaudenean tristenik,
gela ilunean ohean bakarrik,
aienatu denean egunaren bozkario zoroa
eta desagertu poz irriñoa.

Etorriko naiz nagusitzean osotara
bihotzaren egiazko bulkada,
eta, zukan dudak eraginaz jabetuz,
nahigabea sakonduz, poza gatzatuz,
eraman egingo dut zure arima.

Entzun! Hauxe duzu ordua,
 hauxe zure ordu larria:
 Ez al duzu sentitzen ariman ezarria
 zirrara-uhar arrotz baten emaria,
 botere zorrotzago baten aitzindari,
 nire mezulari?

Ez dira irakurtzeko batere samurrak
 Zu-ren eta Emilyren arteko mezuak.
 Rolak alderantzikatu ditu poema horretan,

mintzatuz ez biktima gisa baizik biktimari.
 Ileak lazten ditu ikusteak Zu hurrantzen zu-rengana
 hura gelako ilunpean bakarrik dagoela, azpiratua izateko zain.

Zirrara eragiten du jabetzeak ezen nagusi-biktimak
 ahots bakarrera ekartze sor eta mantso hori
 zuribidea dela

poeta-jardunaren bakardade ikaragarriko.
 Alderantzikatu egin ditu Emilyk zu-ren eta Zu-ren rolak,
 ez indar erakustaldi gisa,

ezpada bere burua behartzeko erruki apur bat izatera
 kristalpean harrapaturiko arima hartaz,
 bere egiazko kreaioa denaz.

Bakardade-gau haien jarraipena da
 egunsenti hotz eta sukartsu hau.
 Horratx zer naizen.

Suminerako jaidura ote da?
 Zergatik interpretatu isiltasuna
 Presentzia Erreal⁶ berbera balitz bezala?

[6] Zenbait kristau-sinesbideren arabera, Jesu Kristo presente dago eukaristian, ez modu sinboliko edo metaforikoan, ezpada modu gorpuztu benazkoan. Horri deritzo “presentzia erreal”ren doktrina.

Zergatik makurtu atalase horri muin ematera?
Zergatik egon desorekatua eta lur jota, eta ilauntzen joan
imajinatuz itzelezko izaki bat, harengan hustu ahal izateko
nire arimaren sagailoa?

Emilyk asko maite zuen 130. salmoa:
«Nire arima Zure esperoan dago, areago gau-zaindaria goizaren
esperoan baino,
bai, areago gau-zaindaria goizaren esperoan baino».

Pentsatu nahi dut behatze-jardunak babesa eskaintzen ziola,
Zu-rekin elkar-hartzeak arindu egiten zizkiola sumina eta desira:
«Zugan dira iraungitzen, elorri-su bat nola», dio salmogileak.

Niri dagokidanez, ez dut uste hala denik, ez zait itzali sua;
Zu-rekin ala Zu gabe, ez dut babesik aurkitzen.
Neu naiz neure Biluzia.

Eta patu sexual korapilatsua dute Biluziek.
Bistakoa egin izan zait patu hori
kolpez iragatzen neskatik emakumera eta gaur naizen honetara,

maitasunetik suminera eta oraingo muin hotz honetara,
sutatik babesera eta berriro sutara.
Zer da Zu-rengan sinestearen kontrakoa,

Zu-rengan ez sinestea soilik? Ez. Sinpleegia da hori.
Gaizki-ulertu bat eragitea da hori.
Garbiago hitz egin nahi dut.

Agian Biluziak dira modurik onena.
5. Biluzia. Karta-sorta bat.
Karta bakoitza haragiz egina dago.

Joko honetako kartak emakume baten bizitzako egunak dira.
Zilarrezko orratz handi bat ikusten dut sorta alderik alde zulatzen,
distiratsu.

6. Biluziaz ez naiz oroitzen.

7. Biluzia. Gela zuri bat, zeinaren hormak,
ez plano, ez kurba eta ez angelurik gabeak,
osatzen baititu mintz zuri satinatu eta jarraitu batek,

dirudienak ilargiaren barne-organoren baten mamia.
Bizirik dagoen gainazala da, hezea ia.
Argitasuna barreiatzen da barru eta kanpo.

Ostadarrek dar-dar dagite argitasun horretan.
Eta gelako hormen inguruan ahots bat dabil murmurika:
Kontu handiz ibili! Kontu handiz ibili!

8. Biluzia. Disko beltz bat, non haize guztien suak
elkarri loturik baitaude ilaran.
Disko gainean emakume bat dago

haizeen erdian, eta zetazko gar luze beilegiak
kulunkan dantzatzen dira emakumea iragatean.

9. Biluzia. Tupa-lur gardena.

Tupa-lur azpian zanga luze eta sakon bat hondeatu du emakume batek.
Irudi zuri txiki batzuk uzten ari da zangan, ez dakit zer diren.

10. Biluzia. Munduaren arantza berde bat bizirik

ernatzen ahoz gora lurrean datzan
emakume baten bihotza zeharkatuz.
Arantzak bihotzeko odol berdea airera

jaurtiarazten du emakumearen gainetik.
Den guztia badauka, dio ahotsak.

11. Biluzia. Plataforma bat kanpo-espazioan.

Beltz urdinkara da espazioa, ur solidoa bezain distiratsua,
eta oso bizkor mugitzen da norabide guztietan,
txilioka igaroz emakumearen aurretik, zeina haren presio hutsez

baitago iltzatua ezerezari.

Emakumea miaka dabil ihesbide baten bila, eskua jaso nahi eta ezinean.

12. Biluzia. Zutoin zahar bat haizetan.

Korronte hotzek jotzen dute
eta zerrenda beltz luze eta horizontaletan
zarratatzen dituzte

hari estekaturiko
zinten piltzarrak.
Ez dut ikusten nola dauden estekaturik:

hozka? grapaz? iltzez? Haizea aldatu da tupustean
eta piltzar beltz guztiak gorantz airatu dira
eta bata bestearekin korapilatu,

ondoren askatu eta astiro erortzeko.
Baretu da haizea.
Zain dago.

Garai hartan, neguaren erdi aldera,
erabat harrapatua nindukan neure melodrama espiritualak.
Gero amaitu egin zen hori.

Egunak pasatu ziren, pasatu ziren hilabeteak eta ez nuen deus ere
ikusten.
Miaka eta beha jarraitu nuen, sofa aurreko alfonbran eserita
goiz errezelgabea,

zainak agerian, izaki larrutu baten antzera.
Ez nuen deus ere ikusten.
Leihoaz hara udaberriko ekaitzak etorri eta joan ziren.

Apirileko elurrak bere erpe zuri handiak ezarri zituen ate eta gorape
gainetan.
Bloke bat ikusi nuen teilatu ertzean azaltzen, askatzen
eta erortzen, eta pentsatu nuen

Zeinen geldil!, zaratarik gabe lerratzen zelarik,
baina hala ere... ezer ez. Ez biluzirik.
Ez Zu-rik.

Izotz-burruntzi handi bat eratu zen nire balkoiko barandan,
eta leihora hurbilduta saiatu nintzen izotz-burruntzian zehar begiratzen,
neure burua barne-ikuspenen batekin engainatzeko itxaropenez,

baina pareko etxeko gizona eta emakumea
besterik ez nituen ikusi
gelan ohea egiten eta barrez.

Utzi nion behatzeari.
Ahaztu nintzen Biluziez.
Neure bizitzarekin jarraitu nuen,

eta telebista itzali baten parekoa iruditzen zitzaidan.
Zerbaitek zeharkatu ninduen eta kanpora irten zen gero,
eta ezin nuen onartu.
«Alferrik dardararaziko dute orain izotz beltzak eta haize gorriak.

Emilyk ez ditu sentitzen dagoeneko»,
idatzi zuen Charlottek ahizpa ehortzi eta biharamunean.
Emily askatu egin zen.

Arima batek egin dezake hori.
Zu-rekin elkartzera joana ote den, gorapean eseri eta eternitate osoan
gozatzeraz txantxa, musu eta udaberri-arrats hotz ederrez,

hori ez zuk ez nik ez dugu sekula jakingo. Baina kontatzen ahal dizut
ikusi nuena.
Jada beha ez nengoelarik iritsi zen 13. Biluzia.
Gaez etorri zen.

1. Biluziaren oso antzekoa.
Eta, halere, guztiz ezberdina.
Muino garai bat ikusi nuen, eta gailurrean irudi bat, haize gogorrek
itxuratua.

Izan zitekeen zutoin soil bat, trapu zahar bat lotua zuena,
baina gerturatu ahala
ohartu nintzen giza gorputz bat zela

eginahalean zutik eutsiz haize hain bortitzen kontra, non haragia
libratzen baitzitzaion hezurretatik.

Eta ez zegoen oinazerik.

Haizea

hezurrak garbitzen ari zen.

Han azaldu ziren, zilarkara eta nahitaezko.

Ez zen nire gorputza, ez zen emakume batena ere, gu guztion
gorputza zen.

Oinez atera zen argitik.

